

1.4. Передумови фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни

Посилення регіоналізації та водночас зміцнення державної вертикалі влади, асиметричність та сповільнення темпів соціального, економічного та екологічного розвитку регіонів України обумовлюють необхідність переходу на конвергентну модель розвитку. Це зумовлено тим, що регіональна неоднорідність сталого розвитку держави допустима лише до певної межі, за якої гарантується економічна безпека країни⁵⁷, а також не допускається неефективне міжрегіональне переміщення капіталу, праці й інших факторів виробництва. Більше того, нормальне функціонування економіки країни можливе лише за умови, коли кожна її адміністративно-територіальна одиниця органічно пов'язана з іншою, за рахунок чого досягається необхідна пропорційність структури суспільного виробництва, яка забезпечує збалансованість її розвитку як єдиного цілого⁵⁸. Таким чином, у сучасних умовах державні органи влади повинні максимум зусиль спрямовувати на забезпечення стабільного і динамічного сталого розвитку усіх регіонів і на забезпечення високого рівня життя населення, незалежно від території їх проживання.

Конвергенція рівнів розвитку регіонів країни здійснюється за рахунок перерозподілу спільної ресурсної бази. Цілком очевидно, що неможливо досягнути конвергентності регіонів за рівнем забезпеченості природними, чи геополітичними ресурсами. Однак, можливим і необхідним є вирівнювання рівнів життя населення країни незалежно від регіону їх проживання шляхом зближення рівнів фінансового забезпечення, що актуалізує питання розробки і реалізації ефективних механізмів фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни.

Фінансові ресурси визначають можливості державного і регіонального управління та забезпечення сталого розвитку на місцях. Та й загалом від ефективності роботи фінансової системи залежить спроможність держави та її регіонів виконувати свої зобов'язання, забезпечувати соціальну стабільність, надавати бюджетні послуги. Жодне завдання, що стоїть перед державними чи регіональними органами влади та управління, не може бути виконане без відповідних фінансових ресурсів. У рамках використання фінансів у суспільному відтворенні можна виділити три основні напрями фінансового

⁵⁷Вахович І. М. Регіональні асиметрії сталого розвитку України: діагностика та механізми вирівнювання : монографія / І. М. Вахович, О. С. Табалова. – Луцьк : Луцьк «Возлиньполіграф»™, 2012. – 346 с. – с.25.

⁵⁸Бюджетное регулирование в РФ : учебное пособие / сост. И. М. Соломко, О. И. Тюкутина. – Хабаровск : РИЦ ХГАЭП, 2006. – 160 с.

впливу на процеси сталого регіонального розвитку⁵⁹:

- фінансове забезпечення потреб розширеного відтворення;
- фінансове регулювання економічних, екологічних і соціальних процесів;
- фінансове стимулювання кращих результатів діяльності.

Таким чином, фінансова конвергенція набуває все більшого значення у якості медіатора структурних зрушень в економіці, соціальній та екологічній сферах регіонів країни⁶⁰. Водночас фінансова конвергенція розглядається як необхідна умова сталого розвитку регіонів країни і як результат міжрегіональної економічної інтеграції.

Зупинимось на з'ясуванні економічної сутності фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів. Вважаємо, дана категорія охоплює аспекти притаманні фінансовій конвергенції на регіональному рівні з врахуванням специфіки та суті сталого розвитку.

Методологічною базою дослідження слугуватимуть напрацювання економічної і фінансової науки щодо вивчення міжбюджетних відносин, бюджетного вирівнювання, фінансового механізму, державного регулювання регіонального розвитку.

В цілому у зарубіжній практиці широко застосовується категорія «фінансова конвергенція». Та в широкому розумінні під нею іноземними науковцями розуміється розподіл повноважень, доходів і витрат між різними рівнями влади в державі⁶¹, а також як сукупність фінансових відносин між державою та її регіонами як адміністративно-територіальними складовими⁶². Більш вузьке тлумачення фінансової конвергенції зводиться до розуміння даного явища як процесу коректування першочергового розподілу податкових надходжень між бюджетами різного (по вертикалі) та одного (по горизонталі) рівнів з метою вирівнювання їх фінансового стану⁶³.

Водночас у вітчизняній літературі спостерігається недостатність теоретичних досліджень проблем власне фінансової конвергенції як на різних рівнях досліджень, так і щодо окремих об'єктів дослідження. Основним чином російські й українські науковці оперують категорією фінансова конвергенція, досліджуючи процеси формування і розвитку фінансових систем чи фінансових ринків⁶⁴, та розглядають її у дещо іншому контексті. У їх дослідженнях

⁵⁹Бюджетное регулирование в РФ: учебное пособие / сост. И. М. Соловко, О. И. Топтунова. – Хабаровск: РИЦ ХГАЭИ, 2006. – 160 с., с. 12.

⁶⁰Мансурадзе Н. С. О возможности конвергенции финансовой политики: Кавказский регион [Электронный ресурс] / Н. С. Мансурадзе. – Режим доступа: <http://sibac.info/index.php/2009-07-01-10-21-16/5507-2012-12-19-13-47-19>.

⁶¹Pagenkopf H. Der Finanzausgleich im Bundesstaat. Berlin, 1981. S. 31 ff., с.4.

⁶²Ropitz J. Finanzausgleich // Handbuch der Finanzwissenschaften 2. Baden, Tuebingen, 1927. 2. Band. S. 338 ff.

⁶³Бюджетное регулирование в РФ: учебное пособие / сост. И.М. Соловко, О.И. Топтунова. – Хабаровск: РИЦ ХГАЭИ, 2006. – 160 с., с. 77.

⁶⁴Сталбов М. И. Финансовый рынок и экономический рост: контуры проблемы / М. И. Сталбов. – М.: Научная

фінансова конвергенція є проблемою індивідуального фінансового інституту, а не фінансових інститутів у їх сукупності.

У нашому дослідженні об'єктом, який необхідно досліджувати з точки зору фінансової конвергенції, є регіон.

Проблематиці фінансової конвергенції розвитку регіонів країни присвячені наукові праці таких українських, російських і білоруських вчених, як Андронов О., Балдич Н., Бодров В., Бутко М., Василик О., Вахович І., В.Гесєв, Герасимчук З., Б. Данилишин, Зубаревич Н., М. Карлін, Карпінський Б., Клебанова Т., Круш П., Криворотько Ю., Луїна І., Лексін В., Львовчкін С., Мозенков О., Нарзіков М., Найдьонова Т., Петленко Ю., Рожко О., Кожемяченко О., Яценко Ю., Черняєва Т., Швецов О., Соломко І., Тішугіна О. та багато інших. Основний акцент у своїх дослідженнях науковці роблять на дослідженні методик та аналізі рівнів конвергентного, чи дивергентного розвитку регіонів країни на основі статистичних даних та типології регіонів за рівнем конвергенції.

Зауважимо, що на регіональному рівні серед українських, білоруських і російських науковців широкого поширення набула категорія фінансове вирівнювання.

Однак, на нашу думку, таке формулювання є дещо некоректним. Адже, вважаємо, неможливо вирівняти рівні фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни, а їх можна лише наблизити за економічними, соціальними та економічними параметрами на скільки максимально це можливо, що й передбачає категорія конвергенція.

Варто зауважити, що сучасне трактування категорії фінансова конвергенція, перейняте більшістю вітчизняних вчених, сформульоване експертами Організації економічної співробітництва та розвитку, які її визначають як передачу фінансових ресурсів між юрисдикціями з метою згладжування відмінностей у формуванні доходного потенціалу або у вартості надання суспільних благ, зосереджуючи увагу на наданні можливості субнаціональним органам управління забезпечувати своїх громадян приблизно однаковою сукупністю суспільних послуг за приблизно однакового податкового тягаря.

Так, Заброцька О. і Оспіцева В. розуміння фінансового вирівнювання

книга. – 208 с. <http://www.mgimo.ru/files/31989/31989.pdf>; Серова А. В. Развитие глобального комплекса финансовых услуг [Электронный ресурс] / А. В. Серова // Проблемы современной экономики. – 2007. – №4. – Режим доступа: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1670>; Чернов И. М. Формирование мирового страхового рынка в условиях глобализации [Электронный ресурс] / – Режим доступа: <http://intertrans.ru/books/chernov-im/152-integratsiya-finans>; Сафронов С. Б. Финансовая конвергенция и финансовый контроль в мировом хозяйстве: реф. на соиск. уч. ст. к.э.н. : спец. 08.00.14 «Мировая экономика», 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Сафронов Сергей Борисович. – Санкт-Петербург. – Санкт-Петербургский государственный университет. – 2010. – 21 с.

зводять лише до бюджетного вирівнювання та зазначають, що фінансове вирівнювання – це приведення у відповідність витрат місцевих бюджетів (за економічною та функціональною класифікаціями) до гарантованого державою мінімального рівня соціальних послуг на одного мешканця, ліквідація значних диспропорцій у здійсненні бюджетних видатків за окремими територіями⁶⁵.

Подібної думки притримуються Петленко Ю., Рожко О., Круш П., Кожемяченко О., Романенко О., Огородник С., Зазюн М., Славкова А., Павленко А., Кострица Ю., Гвасалія Д., Соломко І. та Тишутіна О., розглядаючи фінансове вирівнювання як процес усунення вертикальних і горизонтальних дисбалансів, за якого здійснюються заходи з перерозподілу фінансових ресурсів як між ланками бюджетної системи по вертикалі, так і між багатими і бідними територіями по горизонталі⁶⁶.

При цьому науковці розмежовують вертикальне і горизонтальне вирівнювання.

Вертикальна конвергенція передбачає усунення невідповідностей між витратними функціями регіональних бюджетів і надходженнями, закріпленими за даним бюджетним рівнем.

Горизонтальна конвергенція означає пропорційний розподіл податків між бюджетними рівнями для усунення або скорочення нерівностей в податкових можливостях (потенціалах) окремих територій⁶⁷.

Таким чином, бюджетна система держави вважається вертикально конвергентною, якщо обсяги надходжень в бюджети на кожному рівні влади в цілому достатні для виконання їх функцій.

Горизонтальна конвергентність передбачає загальну рівновагу доходів і витрат у бюджетах окремих регіонів. Така конвергенція спрямована на вирішення задачі забезпечення кожного громадянина гарантованими державою благами і послугами.

Криворотько Ю. зазначає, що «зміст фінансового вирівнювання полягає у наданні вищестоящими бюджетами окремим муніципалітетам цільових коштів

⁶⁵Заброцька О. В. Фінансове вирівнювання як фактор забезпечення локальної безпеки України / О. В. Заброцька // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – №2. – С. 1-9; Фінанси: курс для фінансистів : навч. посіб. / За ред. В. І. Оспішева. – К. : Знання, 2008. – 567 с.

⁶⁶Петленко Ю.В. Місцеві фінанси : конспект лекцій / Ю. В. Петленко, О. Д. Рожко. – К. : Ковдор, 2003. – 282 с.; Круш П. В. Національна економіка: регіональний та муніципальний рівень : підручник / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 320 с.; Павленко А.Г. Проблеми міжрегіонального фінансового вирівнювання в Україні [Електронний ресурс] / А. Г. Павленко, Ю. С. Кострица, Д. С. Гвасалія. – Режим доступа : <http://be5.biz/ekonomika/t2010/00057.htm>; Бюджетное регулирование в РФ : учебное пособие / сост. И.М. Соломко, О.И. Тишутина. – Хабаровск : РИЦ ХГАЭП, 2006. – 160 с.

⁶⁷Павленко А. Г. Проблеми міжрегіонального фінансового вирівнювання в Україні [Електронний ресурс] / А. Г. Павленко, Ю. С. Кострица, Д. С. Гвасалія. – Режим доступа : <http://be5.biz/ekonomika/t2010/00057.htm>; Борисевич В. И. Экономика региона: учеб. пособие / В. И. Борисевич, П. С. Гейзлер, В. С. Фатеев. – Мн. : БГЭУ, 2002. – 432 с. <http://economuch.com/regionalnaya-ekonomika-knigi/mejbyudjetnyie-otnosheniya-finansovoe.html>.

через систему трансфертів (грантів)»⁶⁸, тобто акцентує увагу на подоланні горизонтальних дисбалансів.

Так і Борисевич В., Гейзлер П. і Фатєєв В. фінансове вирівнювання регіонів розглядають як інструмент підтримки слабких у фінансовому плані органів місцевого самоуправління⁶⁹.

Гацалов М.М. також фінансове вирівнювання розглядає як форму ліквідності (згладжування) горизонтального фінансового дисбалансу (розриву) у бюджетній системі держави⁷⁰, залишаючи поза увагою вертикальні дисбаланси.

З нашої точки зору необхідним вбачається застосування комплексного підходу до досліджуваного явища, який дозволить враховувати як вертикальні, так і горизонтальні механізми фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни.

Більше того, у всіх вище розглянутих трактуваннях неврахованими залишаються інші фінансові ресурси регіону, зокрема – суб'єктів господарювання, які й основним чином формують дохідні частини бюджетів всіх рівнів, а також заощаджень населення, що за умов застосування ефективних фінансових технологій можуть трансформуватись у інвестиції.

А тому необхідно акцентувати увагу і на зближенні рівнів інвестиційної активності в регіонах країни та стимулюванні розвитку в них підприємництва, що дозволять регіонам самостійно забезпечувати сталий розвиток, а не лише чекати допомоги з центру.

Найдьонова Т. і Пенюгалова О., акцентуючи увагу на бюджетному вирівнюванні, зазначають, що це – процес, що здійснюється органами влади вищого рівня з метою згладжування відмінностей у рівнях соціально-економічного розвитку територій, забезпечення збалансованості бюджетів усіх рівнів і рівної можливості реалізації на всій території країни соціальних гарантій⁷¹.

Більш широко фінансову конвергенцію щодо економічних систем тлумачать Шпірько-Фандєєва Н., Лєксін В. і Швецов О. За дослідженням

⁶⁸Криворотко Ю. В. Финансовое выравнивание на постсоветском пространстве: гармония или разобщённость? [Электронный ресурс] / Ю. В. Криворотко. – Режим доступа : http://elibrary.finec.ru/materials_files/321618962.pdf.

⁶⁹Борисевич В. И. Экономика региона : учеб. пособие / В. И. Борисевич, П. С. Гейзлер, В. С. Фатеев. – Мн. : БГЭУ, 2002. – 432 с. <http://economich.com/regionalnaya-ekonomika-knigi/mejbyudjetnyie-otnosheniya-finansovoe.html>.

⁷⁰Гацалов М. М. Современный экономический словарь-справочник / М. М. Гацалов. – Ухта: УГТУ, 2002. – 371 с.

⁷¹Найденкова Т. А. Бюджетное выравнивание как инструмент реализации бюджетной политики северных территорий [Электронный ресурс] / Т. А. Найденкова // Корпоративное управление и инновационное развитие Севера : Вестник Научно-исследовательского центра корпоративного права, управления и венчурного инвестирования Сыктывкарского государственного университета. – 2012. – №3. <http://vestnik-ku.ru/2012/2012-3/9/9.htm>; Пенюгалова А. В. Горизонтальное и вертикальное бюджетное выравнивание как механизмы обеспечения сбалансированности местных бюджетов [Электронный ресурс] / А. В. Пенюгалова, Т. Е. Кочесокова // Научный журнал Куб ГАУ. – 2010. – №63(09). – Режим доступа : <http://ej.kubagro.ru/2010/09/pdf/17.pdf>.

Шпирько-Фандсевої Н., фінансова конвергенція веде до стирання меж між різними економічними системами, що обумовлюється їх спільними цілями, проблемами та єдиними закономірностями розвитку⁷².

Лексин В. і Шведов О. вказують на те, що фінансове вирівнювання є спеціально організованою системою дій щодо забезпечення сталого і збалансованого функціонування регіональних систем, головним цільовим орієнтиром яких є підвищення рівня і якості життя населення⁷³.

Заслугує на увагу дослідження Наркізова М. щодо впливу фінансового вирівнювання на економічний потенціал регіонів⁷⁴.

Вчений фінансове вирівнювання визначає як процес перерозподілу фінансових ресурсів центральними органами державної влади на користь адміністративно-територіальних одиниць, які не мають достатніх власних доходів.

У вище наведених трактуваннях фінансове вирівнювання виступає як додаткове джерело фінансування дефіцитних бюджетів, але водночас і як дестимулятор їх наповнення з власних джерел.

Однак, фінансова конвергенція буде більш тривалою та ефективнішою, якщо передбачатиме стимулювання сталого розвитку регіонів, на основі чого у довгостроковій перспективі можна буде сподіватись на регіональну фінансову самодостатність.

Тому фінансова конвергенція розвитку регіонів повинна здійснюватись в такому обсязі, щоб у органів місцевої влади залишалися стимули для нарощення податкової бази та поліпшення адміністрування податків⁷⁵.

На цьому цілком обґрунтовано наголошують Вахович І. М. і Табалова О. С., зазначаючи, що конвергенція сталого розвитку регіонів України повинна бути націлена на наближення параметрів регіонів з порівняно низькими й середніми рівнями сталого розвитку до параметрів регіонів з високими рівнями розвитку, при цьому не позбавляючи останні регіони стимулів до підтримання та подальшої активізації їх розвитку⁷⁶.

Тому на сучасному етапі необхідно створювати умови для переходу до

⁷²Шпирько-Фандсева Н. В. Основи підходів до розуміння процесів інтеграції та конвергенції фінансових ринків [Електронний ресурс] / Н. В. Шпирько-Фандсева // V Международная научно-практическая Интернет-конференция «Проблемы формирования новой экономики XXI века» (21-22 декабря 2012 г.). – Режим доступа : http://www.confcontact.com/2012/12/21/_shpiko.htm.

⁷³Лексин В. Н. Государство и регионы: теория и практика государственного регулирования территориального развития / В. Н. Лексин, А. Н. Шведов. – М. : Дуброком, 2012.

⁷⁴Наркізов М. М. Інститут фінансового вирівнювання як інструмент державного регулювання розвитку регіонів / М. М. Наркізов // Вісник економіки транспорту та промисловості. – 2010. – №31. – С. 194-197.

⁷⁵Заброцька О. В. Фінансове вирівнювання як фактор забезпечення локальної безпеки України / О. В. Заброцька // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – №2. – С. 1-9.

⁷⁶Вахович І. М. Регіональні асиметрії сталого розвитку України: діагностика та механізми вирівнювання : монографія / І. М. Вахович, О. С. Табалова. – Луцьк : Луцьк «Великалітвиграф»™, 2012. – 346 с., с.143.

самопідтримувальної конвергенції, яка відбуватиметься переважно за рахунок розвитку в сфері виробництва, а не розподілу та перерозподілу спільної ресурсної бази⁷⁷.

Якщо ж звернутися до теорії фінансів, то слушною є думка Василика О., що механізм фінансового вирівнювання як складова фінансового механізму бере участь у виконанні двох основних функцій: «фінансового забезпечення й фінансового регулювання економічних і соціальних процесів у державі»⁷⁸.

Виконання функції фінансового забезпечення зводиться до надання бюджетних ресурсів органам управління, що не мають достатніх власних коштів для фінансування закріплених за ними повноважень.

У першу чергу це стосується вирівнювання вертикальних фіскальних дисбалансів і здійснюється наданням місцевим бюджетам дотацій вирівнювання, закріплених або регулюючих податків.

Відповідно до цього і Балдич Н. розширює розуміння даної категорії та розглядає фінансове вирівнювання як специфічну форму міжбюджетних відносин, що виникають на всіх стадіях бюджетного процесу з метою вирівнювання фінансових можливостей бюджетів, а також контролю за їх витрачанням, та як важливу складову системи державного регулювання соціально-економічного розвитку⁷⁹.

Морозова О. також зосереджує увагу на регулятивному аспекті фінансової конвергенції та відзначає, що фінансове вирівнювання охоплює нормативну і фактичну складові та є системою норм, що регулюють відносини щодо розподілу повноважень, доходів і витрат між різними рівнями влади у державі, а також системою правовідносин, що склались між різними рівнями влади в державі у процесі такого розподілу⁸⁰.

На основі вище проведеного теоретичного дослідження концептуальних засад фінансової конвергенції, в цілому можна зазначити, що науковці відстоюють підхід, що фінансове вирівнювання є сукупністю дій, що дозволяють забезпечити більш рівні фінансові умови для розвитку регіонів країни.

Базуючись на цьому та узагальнюючи погляди науковців, під фінансовою конвергенцією з позицій сталого розвитку регіонів країни будемо розуміти регулятивно-стимулюючий процес зближення рівнів їх фінансового

⁷⁷Трофимова В. В. Напрямки конвергенції моделей економічного розвитку європейських країн на початку ХХІ ст. [Електронний ресурс] / В. В. Трофимова. – Режим доступу : <http://nauch.com.ua/geografiya/21361/index.html>.

⁷⁸Василик О. Д. Державні фінанси України : навч. посіб. / О. Д. Василик. – К. : Вища шк., 1997. – 383 с

⁷⁹Балдич Н. І. Державна політика фінансового вирівнювання місцевих бюджетів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управл.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Балдич Наталія Іванівна. – Київ, 2005. – 16 с.

⁸⁰Морозова О. Современные тенденции развития межбюджетных отношений в ФРГ [Электронный ресурс] / О. Морозова // Международная жизнь. – 2013. – №6. – Режим доступа : <http://interaffairs.ru/author.php?n=aprg&pg=891#>

забезпечення соціального, економічного та екологічного розвитку гарантуватиме цілісність держави та рівність фінансових умов проживання за всіх її регіонах.

Таке трактування дозволяє розширити розуміння даної категорії встановити мету, завдання, інструменти, фактори забезпечення та озвого фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни.

Виходячи із наведеного нами визначення, мета забезпечення фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни полягає у забезпеченні їх більш рівними фінансовими можливостями сталого розвитку та гарантування населенню країни доступу до однакового рівня державних послуг, що передбачає перерозподіл фінансових ресурсів регіону задля уникнення вертикальних і горизонтальних дисбалансів.

На нашу думку, фінансова конвергенція сталого розвитку регіонів країни згідно авторського підходу повинна передбачати розв'язання відразу трьох завдань (табл. 1.8):

- 1) скорочення міжрегіональних асиметрій в рівнях фінансового забезпечення сталого розвитку;
- 2) забезпечення фінансової достатності сталого розвитку регіону;
- 3) фінансове стимулювання сталого розвитку регіону.

На наступному етапі дослідження визначимо ознаки (умови досягнення) фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни.

Набір таких ознак (умов) є важливими характеристиками регіонів з позицій дослідження фінансової конвергенції їх сталого розвитку, які, власне, й визначають зближення рівнів такого їх розвитку під впливом певних факторів та в результаті дозволяють визначити параметри фінансової конвергенції.

У даному випадку такі ознаки – є специфічними властивостями регіонів, за якими їх можна охарактеризувати як фінансово конвергентні за рівнем сталого розвитку, чи навпаки.

Вибір таких ознак обумовлюється адекватністю і суттєвістю відображення досліджуваного явища.

**Завдання фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни та
інструменти їх досягнення**

<i>Завдання фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни</i>	<i>Інструменти забезпечення</i>	<i>Критерії ефективності досягнення завдань</i>
Скорочення міжрегіональних асиметрій в рівнях фінансового забезпечення сталого розвитку	Міжбюджетні трансферти (догації)	Зменшення асиметрії у рівнях фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни
Забезпечення фінансової достатності сталого розвитку регіону	Регульовані доходи місцевих бюджетів, межі централізації, норми відрахувань від загальнодержавних податків, оптимізація ставок оподаткування	Ріст фінансового потенціалу регіону, конвергентність дохідних і витратних частин місцевих бюджетів
Фінансове стимулювання сталого розвитку регіону	Міжбюджетні трансферти (субвенції), оптимізація ставок оподаткування, податкові пільги	Нарощення власних доходів місцевих бюджетів

Залежно від обґрунтованості обраних ознак робиться висновок про фінансову конвергенцію чи дивергенцію (розходження) сталого розвитку регіонів країни. Завдання також постає у виборі параметрів, які б адекватно та реально відображали стан і рівень фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни.

Оскільки, ми говоримо, що фінансова конвергенція сталого розвитку регіонів країни характеризує зближення регіонів за рівнями фінансового забезпечення такого їх розвитку, то її ознакою, як необхідною умовою досягнення, є скорочення асиметрій – розмаху варіації у рівнях максимального і мінімального значень фінансового забезпечення сталого розвитку серед регіонів країни. Таким чином, умовою забезпечення фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни є зменшення розмаху варіації рівнів фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни за роками, що описується такою нерівністю:

$$(max_{t_2} - min_{t_2}) < (max_{t_1} - min_{t_1}),$$

де min_{t_2} , min_{t_1} – мінімальний рівень фінансового забезпечення сталого розвитку серед регіонів країни відповідно в роках t_1 і t_2 ;

max_{t_2} , max_{t_1} – максимальний рівень фінансового забезпечення сталого розвитку серед регіонів країни відповідно в роках t_1 і t_2 .

Водночас зменшення розмаху варіації (асиметрії) рівнів фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни за роками можна досягнути за однієї з таких умов:

1) випереджаючого росту мінімального рівня фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни над ростом максимального рівня фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів:

$$\max_{i,2} > \max_{i,1} \text{ і } \min_{i,2} > \min_{i,1}, \text{ але при цьому } (\min_{i,2} - \min_{i,1}) > (\max_{i,2} - \max_{i,1});$$

2) незмінного рівня максимального значення фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни та росту мінімальне значення фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів за роками:

$$\max_{i,2} = \max_{i,1} \text{ і } \min_{i,2} > \min_{i,1};$$

3) скорочення рівня максимального значення фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни та росту мінімального значення фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів за роками:

$$\max_{i,2} < \max_{i,1} \text{ і } \min_{i,2} > \min_{i,1};$$

4) скорочення рівня максимального значення фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни та незмінності мінімального значення фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів за роками:

$$\max_{i,2} < \max_{i,1} \text{ і } \min_{i,2} = \min_{i,1};$$

5) більш суттєвого скорочення рівня максимального значення фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни порівняно із скороченням мінімального значення фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни:

$$\max_{i,2} < \max_{i,1} \text{ і } \min_{i,2} < \min_{i,1}, \text{ але при цьому } (|\max_{i,2} - \max_{i,1}|) > (|\min_{i,2} - \min_{i,1}|).$$

Таким чином, фінансова дивергенція сталого розвитку регіонів країни характеризується такими умовами:

- 1) $(\max_{i,2} - \min_{i,2}) > (\max_{i,1} - \min_{i,1})$;
- 2) $\max_{i,2} > \max_{i,1}$ при $\min_{i,2} > \min_{i,1}$, або
 $\max_{i,2} > \max_{i,1}$ при $\min_{i,2} \leq \min_{i,1}$, або
 $\max_{i,2} = \max_{i,1}$ при $\min_{i,2} < \min_{i,1}$, або
 $\max_{i,2} < \max_{i,1}$ при $\min_{i,2} < \min_{i,1}$.

Наведена різноманітність умов досягнення фінансової конвергенції дозволяє диференціювати фінансову конвергенцію сталого розвитку регіонів країни та виокремити наступні її різновиди (табл. 1.9):

- ефективну фінансову конвергенцію сталого розвитку регіонів країни;
- помірно-ефективну фінансову конвергенцію сталого розвитку регіонів країни;
- неефективну фінансову конвергенцію сталого розвитку регіонів країни.

Таблиця 1.9

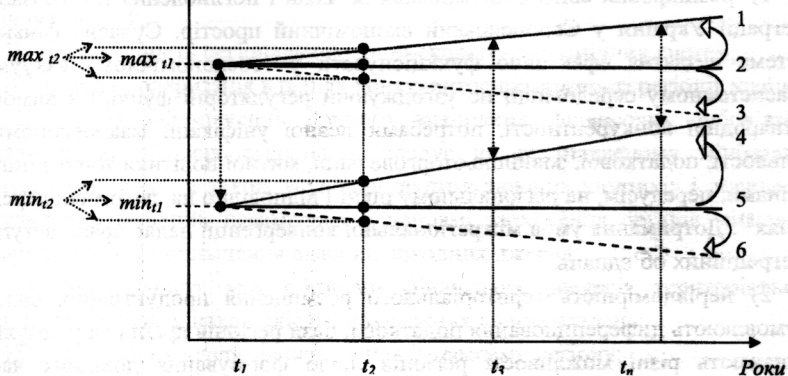
Різновиди фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни залежно від умов її досягнення

Різновиди фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни	Умови досягнення			Пояснення
	I	II	III	
ефективна	$(max_{i2} - min_{i2}) < (max_{i1} - min_{i1})$	$max_{i2} > max_{i1}$	$min_{i2} > min_{i1}$	фінансова конвергенція досягається за рахунок більш суттєвого приросту мінімального рівня фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни порівняно із максимальним
помірно-ефективна		$max_{i2} = max_{i1}$	$min_{i2} > min_{i1}$	фінансова конвергенція досягається за рахунок росту мінімального рівня фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни за умов стабільного максимальним
неефективна		$max_{i2} < max_{i1}$	$min_{i2} > min_{i1}$, $min_{i2} = min_{i1}$, $min_{i2} < min_{i1}$	фінансова конвергенція досягається за рахунок росту, чи менш суттєвого скорочення, чи незмінного рівня мінімального значення фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни за умов зниження максимального
дивергенція		$(max_{i2} - min_{i2}) > (max_{i1} - min_{i1})$	$max_{i2} > max_{i1}$	$min_{i2} > min_{i1}$
	$max_{i2} > max_{i1}$		$min_{i2} \leq min_{i1}$	
	$max_{i2} = max_{i1}$		$min_{i2} < min_{i1}$	
	$max_{i2} < max_{i1}$		$min_{i2} < min_{i1}$	

* розроблено автором.

Графічне зображення фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни наведено на рисунку 1.7.

Рівні фінансового
забезпечення
сталого розвитку
регіонів країни

Умовні позначення: min_{12} , min_{11} — мінімальний рівень фінансового забезпечення сталого розвитку серед регіонів країни відповідно в роках t_1 і t_2 ; max_{12} , max_{11} — максимальний рівень фінансового забезпечення сталого розвитку серед регіонів країни відповідно в роках t_1 і t_2 ; 1, 2, 3, 4, 5, 6 — можливі траєкторії зміни максимального і мінімального значень рівнів фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни (1, 3 — ріст; 2, 5 — стабільність; 3, 6 — зниження), які описують наступні сценарії розвитку подій:

- 1-4 — ефективна фінансова конвергенція сталого розвитку регіонів країни, якщо $(max_{12} - min_{12}) < (max_{11} - min_{11})$;
- 2-4 — помірно-ефективна фінансова конвергенція сталого розвитку регіонів країни якщо $(max_{12} - min_{12}) < (max_{11} - min_{11})$;
- 3-4, 3-5, 3-6 — неефективна фінансова конвергенція сталого розвитку регіонів країни якщо $(max_{12} - min_{12}) < (max_{11} - min_{11})$;
- 2-5 — фінансова незмінність (неконвергентність і недивергентність) сталого розвитку регіону, за якої $(max_{12} - min_{12}) = (max_{11} - min_{11})$;
- 1-4, 1-5, 1-6, 2-6, 3-6 — фінансова дивергенція сталого розвитку регіонів країни, якщо $(max_{12} - min_{12}) > (max_{11} - min_{11})$.

Рис. 1.7. Графічне зображення фінансової конвергенції (дивергенції) сталого розвитку регіонів країни

* розроблено автором.

Необхідність фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів будь-якої країни цілком очевидна. І в більшій чи меншій мірі практично всі країни характеризуються міжрегіональною дивергенцією як в силу об'єктивних природних умов, так і в результаті господарської діяльності. До того ж згідно досліджень науковців більшими рівнями міжрегіональної дивергенції характеризуються менш соціо-еколого-економічно розвинені країни, до числа

яких належить і Україна.

Серед об'єктивних причин, що зумовлюють необхідність фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів України, вважаємо, доцільно виділити:

1) розширення світогосподарських зв'язків і поглиблення глобалізації та інтеграції України у Європейський економічний простір. Сучасна фінансова система нездатна ефективно функціонувати у геоекономічному вакуумі, у позасистемному середовищі, не узгоджуючи регуляторні функції з вимогами міжнародної конкурентності, потребами певної уніфікації макроекономічної діяльності, податкової, зовнішньоторговельної, митної політики тощо з іншими країнами, передусім, на регіональному рівні і відповідно на світогосподарських рівнях⁸¹. Дотримання умов міжрегіональної конвергенції надає право вступу до інтеграційних об'єднань;

2) нерівномірність територіального розміщення продуктивних сил, що обумовлюють диференціювання податкової бази регіонів країни та у результаті визначають різні можливості регіонів щодо формування дохідних частин бюджетів⁸²;

3) дивергенція місцевих бюджетів та фінансова недостатність більшості регіонів;

4) суттєва диференціацією обсягів витрат у сфері надання державних і суспільних послуг і цін на ці послуги⁸³;

5) потреба передачі від центральної влади на місцевий рівень значної частки видатків, невластивих для її конституційних функцій відповідно до принципу субсидіарності;

6) зовнішні ефекти соціальних виплат, коли послугами, які фінансуються з бюджету однієї адміністративно-територіальної одиниці, користуються і жителі інших територіальних одиниць, але їх владні органи при цьому не зазнають ніяких витрат;

7) відсутність єдиних державних стандартів суспільних послуг на всій

⁸¹Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України : у 6 т. / М. Я. Азаров (голова) [та ін.] - К. : ЦДФІ, 2004. - Т. 1 : Пріоритети бюджетної політики та економічне зростання в Україні. - 2004. - 640 с., с. 16.

⁸² 1. Петленко Ю. В. Місцеві фінанси : комплекс лекцій / Ю. В. Петленко, О. Д. Рожко. - К. : Кондор, 2003. - 282 с.

4. Крупа П. В. Національна економіка : регіональний та мультирегіональний рівні : підручник / П. В. Крупа, О. О. Кожемяченко. - К. : Центр учбової літератури, 2011. - 320 с. http://pidruchniki.ws/15200616/ekonomika/vertikalni_gorizontalni_fakalni_dishalansi

5. Степанко Т. О. Управління регіональною економікою : навч. посіб. / Т. О. Степанко, О. П. Тощенко. - К. : КНЕУ, 2009. - 472 с.

⁸³Балдан Н. І. Державна політика фінансового відрізнення місцевих бюджетів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управл. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Балдан Наталія Іванівна. - Київ, 2005. - 16 с.; Фінанси: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисциплін / О. Р. Романченко, С. Я. Огородник, М. С. Зячол, А. А. Славкова. - К. : КНЕУ, 2003. - 2-ге вид., перероб. і доп. - 387 с. - Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua/content/view/full/338/54/1/1/>.

території держави, гарантованих Конституцією України, що посилює диференціацію в рівнях життя у окремих регіонах, а також їх територіальних утвореннях;

8) потреба забезпечення виконання державних соціальних гарантій, публічних послуг;

9) гетерогенність регіональних соціо-еколого-економічних систем;

10) суттєва поляризація в рівнях конкурентоспроможності регіонів країни;

11) потреба забезпечення повного виконання фінансових зобов'язань держави щодо надання суспільних послуг на встановленому мінімально гарантованому рівні, а також усунення дестимулюючих чинників і посилення стимулюючих функцій, насамперед у напрямі заохочення органів місцевого самоуправядування до збільшення власних доходних джерел;

12) невідповідність між обсягами фінансових ресурсів територіальних одиниць, що мають однакові обсяги покладених на них завдань;

13) домінування інтересів центру над інтересами регіону;

14) нерівність регіонів країни в соціо-еколого-економічному аспекті з центром;

15) послаблення регулюючої ролі держави;

16) значні відхилення та диференціація прибутковості різних видів економічної діяльності, що є результатами невпорядкованої податкової політики та неефективної фінансово-економічної політики.

Як свідчить практика, без державного втручання вбачається неможливим досягнення фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни. Ринкові механізми не завжди здатні попередити та подолати суттєві територіальні відмінності в рівнях життя населення, ефективності регіональної економіки, а тому у таких випадках держава виявляється перед необхідністю підтримки визначеної однорідності територіального економічного і соціального простору⁸⁴. Використовуючи засоби фінансового вирівнювання, держава здійснює регулювання процесів фінансового забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку окремих територій країни.

Нормативно-правову основу фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів України становлять: Конституція України, Бюджетний і Податковий кодекси України, щорічні закони про державний бюджет, Основні напрями бюджетної політики на відповідний рік, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства фінансів, Державної казначейської служби, рішення обласних, районних, міських (щодо районних у містах) рад.

⁸⁴Поздняков А. Политика регионального выравнивания в России (основные подходы и принципы) / А. Поздняков, Б. Лавровский, В. Масалов // Вопросы экономики / Институт экономики РАН. – 2000. – №10. – с. 74.
– Режим доступу: <http://www.budgetrf.ru/Publications/Magazines/Ve/2000/2000-10/pozdnyakov2000-10/pozdnyakov000.htm>.

Фінансова конвергенція сталого розвитку регіонів країни здійснюється з допомогою механізму та інструментарію, визначених фінансовою політикою держави та регіонів.

Як показує досвід інших країн, не існує єдиної ідеальної моделі механізму фінансової конвергенції регіонального розвитку, прийнятної для усіх країн. Конкретні механізми фінансового вирівнювання будуються виходячи з рівня децентралізації бюджетно-податкової системи, обсягу повноважень місцевих органів влади, політичного вибору між ефективністю та рівністю⁸⁵, глибини та масштабів міжрегіональних асиметрій.

Загалом у світовій практиці використовуються різноманітні інструменти фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни (табл. 1.10): податкові, міжбюджетної підтримки та дольової участі.

У більшості високорозвинених країн (США, Західна Європа), де досягнута відносна вертикальна збалансованість, інструменти дольової участі мають набагато менше значення, ніж міжбюджетні трансферти⁸⁶.

Орієнтуючись на досвід високорозвинених країн, які застосовують трансфертні інструменти фінансової конвергенції, в Україні інструменти дольової участі також не набули широкого застосування. Основним чином для фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів України застосовуються інструменти міжбюджетної підтримки – міжбюджетні трансферти (дотації, субвенції) – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого⁸⁷.

Згідно Бюджетного кодексу (глава 16, стаття 96) в Україні передбачено такі види міжбюджетних трансфертів:

- 1) дотація вирівнювання – міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує;
- 2) субвенції – міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції;
- 3) кошти, що передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;
- 4) додаткові дотації.

⁸⁵ Напрямки вдосконалення міжбюджетних відносин: Звіт, підготовлений для Світового банку. – К., 2003. – 69 с.

⁸⁶ Найденова Т. А. Бюджетное выравнивание как инструмент реализации бюджетной политики северных территорий [Электронный ресурс] / Т. А. Найденова // Корпоративное управление и инновационное развитие Севера: Вестник Научно-исследовательского центра корпоративного права, управления и венчурного инвестирования Сыктывкарского государственного университета. – 2012. – №3. <http://vestnik-ku.ru/2012/2012-3/9/9.htm>.

⁸⁷ Бюджетный кодекс Украины [Электронный ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №50-51. – с. 572. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

Інструменти фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни

[на основі⁸⁸]

<i>Групи інструментів</i>	<i>Інструменти</i>	<i>Мета використання</i>	<i>Країни</i>
Податкові	власні та закріплені доходи, регульовані доходи, нормативи відрахувань від загальнодержавних податків, державні соціальні суспільні стандарти і громадські послуги, податкові ставки, податкові пільги	Вертикальна конвергенція	США, Австралія, Західна Європа, Росія, Україна
Міжбюджетної підтримки	Трансферти (дотації, субвенції, субсидії)	Горизонтальна конвергенція	США, Австралія, Західна Європа, Росія, Україна
Дольової участі	Різні механізми дольової участі в податкових доходах	Вертикальна і горизонтальна конвергенція	Країни Латинської Америки, Азії, Африки

Зокрема, у Державному бюджеті України для забезпечення фінансової конвергенції сталого розвитку її регіонів можуть передбачатися такі трансферти місцевим бюджетам:

- дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва та Севастополя, районним бюджетам та бюджетам міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, іншим бюджетам місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти;

- додаткова дотація на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів;

- субвенції на здійснення державних програм соціального захисту;

- додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання пільг, встановлених державою;

- субвенція на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах;

- субвенція на виконання інвестиційних програм (проектів);

- інші додаткові дотації та інші субвенції.

⁸⁸Полозов М. Г. Стимулирующее бюджетное выравнивание территорий / М. Г. Полозов // Вестник Томского государственного университета. – 2011. – № 343. – С. 148-152.

У Державному бюджеті України затверджується обсяг дотації вирівнювання, субвенцій, а також коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, окремо для кожного з відповідних місцевих бюджетів, якщо є підстави для надання та отримання відповідних міжбюджетних трансфертів. Розподіл обсягу додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів між бюджетом Автономної Республіки Крим та обласними бюджетами затверджується законом про Державний бюджет України.

У Бюджетному кодексі України (статті 98-99) визначено, що:

1) дотація вирівнювання бюджетам міст Києва і Севастополя, міст республіканського (в АР Крим) й обласного значення та районних бюджетів розраховується як перевищення розрахункового обсягу видатків, перелік яких визначено статтями 88-89 Бюджетного кодексу (для бюджетів міст Києва та Севастополя - статтями 88-90 Бюджетного кодексу), обрахованого із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів:

- над розрахунковим обсягом кошика доходів місцевих бюджетів – *для бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, інших бюджетів місцевого самоврядування*, яким у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти. Розрахунковий обсяг кошика доходів відповідного бюджету визначається із застосуванням індексу відносної податкоспроможності такого бюджету, який розраховується з використанням економіко-математичних методів та коригуючих коефіцієнтів на основі даних про фактичне виконання відповідного бюджету за три останні бюджетні періоди. Індекс відносної податкоспроможності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності відповідного бюджету у порівнянні з аналогічним середнім показником по Україні у розрахунку на одну людину. При визначенні цього індексу кошик доходів місцевих бюджетів збільшується на суму втрат у доходах, зумовлених наданням пільг платникам податків згідно з рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад;

- над розрахунковим обсягом доходів, визначених частиною другою статті 66 Бюджетного кодексу, – *для районних бюджетів*;

2) дотація вирівнювання бюджету АРК та обласним бюджетам визначається як перевищення розрахункового обсягу видатків цих бюджетів, перелік яких визначено Бюджетним кодексом, обрахованого із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів, над розрахунковим обсягом доходів бюджету АРК та обласних бюджетів, що зараховуються до них відповідно до визначених у Бюджетному кодексі умов.

Розрахунковий обсяг доходів бюджету АРК та обласних бюджетів обчислюється на основі прогнозних показників доходів, що зараховуються до цих бюджетів відповідно до визначених Бюджетним кодексом умов, із застосуванням індексу відносної податкоспроможності з дотриманням умов його обчислення, визначених Бюджетним кодексом. Якщо розрахунковий обсяг доходів бюджету АРК, обласних і районних бюджетів, міських (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) бюджетів, інших бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти, визначених відповідно до Бюджетного кодексу, перевищує розрахунковий обсяг видатків відповідного бюджету, обрахований із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів, для такого бюджету встановлюється обсяг коштів, що підлягають передачі до державного бюджету.

Разом з тим, законодавством України з метою забезпечення фінансової конвергенції передбачено допомогу депресивним регіонам шляхом:

- розробки відповідних програм подолання стану депресивності території;
- надання коштів із державного фонду регіонального розвитку, що створюється у складі загального фонду державного бюджету на виконання державної стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегій розвитку, державних цільових програм та інвестиційних програм (проектів) у частині виконання заходів регіонального розвитку, угод щодо регіонального розвитку та програм подолання депресивності територій, державних програм розвитку трансграничного співробітництва, програм і заходів соціально-економічного розвитку регіонів, включаючи програми і заходи розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць (зокрема, малих міст, гірських населених пунктів, населених пунктів зон спостереження тощо);
- надання капітальних трансфертів іншим бюджетам із бюджету розвитку місцевих бюджетів, що є складовою частиною їх спеціальних фондів;
- формування та застосування державних соціальних стандартів і нормативів та надання державних соціальних гарантій⁸⁹;
- сприяння розвитку та надання державної підтримки окремим суб'єктам господарювання, видам економічної діяльності тощо.

Статтею 12 Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» визначено, що фінансування стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій здійснюється за рахунок коштів, передбачених на цю мету в законах України про Державний бюджет України та рішеннях про

⁸⁹ Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2006 р. № 2017-III.
– Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

місцеві бюджети (Автономної Республіки Крим, обласні, міські міст обласного (республіканського – Автономної Республіки Крим) значення та районні бюджети) на відповідні роки, та інших джерел відповідно до законодавства⁹⁰.

Однак, необхідно визнати, що застосовувані на сьогодні фінансові інструменти конвергенції сталого розвитку регіонів України не дали очікуваних результатів та від їх реалізації виграли більш фінансово забезпечені регіони, а не навпаки. Це потребує розробки нових механізмів фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів України, або вдосконалення існуючих у напрямі посилення стимулюючої їх ролі. Разом тим необхідно, акцентувати увагу на факторах, які б сприяли досягненню фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни. На нашу думку, такими факторами є такі:

1) фінансово-економічні фактори – передбачають підвищення темпів економічного, соціального та екологічного розвитку, що розширить можливості для міжрегіонального перерозподілу фінансових ресурсів задля зближення регіонів за рівнями їх сталого розвитку (такі фактори передбачають використання широкого спектру фінансово-економічних інструментів – інвестицій, доходів місцевих і державного бюджетів, трансфертів з державного бюджету, податкових пільг, оптимізації податкових ставок та ін.);

2) адміністративно-правові фактори (адміністративно-правове регулювання процесів взаємодії центру і регіонів; розробка правових основ щодо підвищення самостійності регіонів при забезпеченні сталого розвитку на своїх територіях, стимулювання їх економічного, соціального та економічного розвитку, а також ефективність політичних рішень);

3) інституційні фактори (практика макроекономічного регулювання процесів фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів; випереджаючий розвиток малого і середнього бізнесу, інноваційного підприємництва тощо);

4) організаційні фактори (організаційний механізм реалізації інструментів фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів та практика їх макроекономічного регулювання);

5) технологічні фактори (згортання застарілих виробництв, стимулювання пріоритетних напрямів технологічного переозброєння регіональних економік).

Лише сукупність цих п'яти основних факторів дозволять забезпечити максимально можливу фінансову конвергенцію сталого розвитку регіонів України. Водночас, необхідно визнати, що процеси фінансової конвергенції сталого розвитку регіонів країни залежать від ряду суб'єктивних обставин, а

⁹⁰Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 р. № 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.

саме:переплетіння та сумісності політичних інтересів;сумісності економічних інтересів;можливості розвитку демократичних ресурсів.

Підводячи підсумки, зауважимо, що фінансова конвергенція сталого розвитку регіонів країни є взаємовигідною для усіх регіональних суб'єктів, адже за умов ефективної політики її реалізації та дієвості застосовуваних при цьому інструментів можна сподіватись на: рівність доступу до суспільних благ і послуг; усунення бюджетних викривлень; зменшення, а то й уникнення дефіциту місцевих бюджетів; підвищення інвестиційної привабливості регіону; стабільність місцевих бюджетів; забезпечення фіскальної самостійності регіонів; покращення доступу до внутрішніх фінансових ресурсів; мінімізацію витрат фінансових ресурсів регіону;коригування дефіциту фінансових ресурсів регіону тощо.